

В. МЕДВЕДЧУК,

доктор юридичних наук,

професор, академік НАПрН України

УДК 342.2 (477)

Державотворчий потенціал федеративної трансформації України: конституційно-правові аспекти

У статті досліджуються державотворчі перспективи конституційно-правового та політичного розвитку України в частині запровадження федеративної форми державно-територіального устрою. Автор аналізує основні властивості, принципи та моделі сучасного федералізму, а також його потенціал для вирішення найбільш актуальних проблем організації і функціонування публічної влади в Україні. Аргументується зв'язок між федеративною політичною і правовою культурою та розвитком громадянського суспільства.

Ключові слова: Українська держава, громадянське суспільство, федералізм, конституційний лад, конституційний процес, федеративна політична культура.

Сучасний розвиток Української держави і суспільства, які поступово набувають рис і характеристик реальної демократичної, правової і соціальної держави та справжнього громадянського суспільства, зумовлюють необхідність істотних змін на доктринальному рівні наукового осмислення, чи конкретніше – переосмислення тих базових ідей, положень і концепцій, що становлять основи конституційного ладу

України. Свого часу про роль розробки зазначених нових теоретичних підходів у галузі адміністративного і конституційного права писав В. Авер'янов [1, с. 78–93, 103–115, 161–170]. З цього погляду, істотно зростає вага не лише питань організації державної влади, коли мова йде про ту чи іншу форму правління, а й про сам державний устрій, оскільки ця проблема полягає не лише у тому, яким чином поєднуються ті чи

інші територіальні одиниці, але перш за все у визначенні того, яка конституційна модель покладеться в основу розуміння самої ідеї організації Української держави, що може реалізовуватись у різних формах. Звісно це не означає намагання поставити під сумнів фундаментальну роль такої ознаки будь-якої сучасної держави, як територіальна єдність. Як свого часу писав відомий французький юрист Леон Дюгі, «винятковість території є умовою самої особи держави... у цьому сенсі територія є суб'єктивним елементом держави, конститутивним елементом юридичної особи держави» [2, с. 131]. Утім не можна не помічати, що словосполучення «територіальна єдність» не може бути зведене про простої суми певних елементів, коли кожна окремо взята одиниця утворює певне загальне число і втрачає у ньому як свою самобутність, так і притаманну їй унікальність. Насамперед це пов'язано з тим, що у випадку держави практично завжди йдеться не просто про більшу або меншу за територією сукупність регіонів, областей, земель тощо, розмір яких може в принципі бути виражений певним числовим значенням, а з тими спільнотами, етнічними, культурними, релігійними та іншими групами людей, що не просто на них «проживають», а є історично і генетично пов'язаними з ними мовою, культурою, історією, традиціями, соціальними устоями. У цьому сенсі особливої наукової значущості набуває питання розробки нових конституційних моделей побудови Української держави в аспекті її державно-територіального устрою. На жаль, на доктринальному рівні ці питання, як правило,

залишались поза полем активних теоретичних досліджень вітчизняних вчених-юристів, коли з-поміж трьох основних елементів конституційної форми держави лівова частка уваги приділялася саме формі правління та політичному режиму. Натомість питання доктринального конституційного осмислення форми державного (державно-територіального) устрою обмежувались простою констатацією загальновідомого положення про єдність держави та цілісність її території.

У кожній окремо взятій країні світу форма територіального устрою сформувалась історично під впливом комплексу різноманітних об'єктивних і суб'єктивних чинників [3, с. 183]. Причому навіть у межах більш-менш установлених форм державно-територіального устрою, якими є унітарна держава, федерація і конфедерація, можна спостерігати різноманітні варіації, які вказують на багатство та внутрішню розмаїтість кожної з щойно вказаних форм. З цього погляду, говорячи про територію держави як про її необхідну ознаку, як про своєрідну умову «*sine qua non*» сучасної держави, про її територіальну цілісність, не можна переводити ані науковий, ані політичний дискурс лише у площину механічного об'єднання земель незалежно від їх традицій, культурних орієнтацій, їхнього бачення пріоритетних цілей і цінностей суспільного розвитку. Якщо питання ставити у такий спосіб, то в ідеалі повинна існувати лише така державна єдність України, у якій відсутні всі відмінності між її частинами, все те розмаїття, яке притаманне Україні і культурно, і історично. Така Україна постає у формі єд-

ності одноманітного, яка у публічній площині орієнтована на певний центр, з якого в усі боки йдуть керівні сигнали. На противагу цьому, можна говорити про Україну не як про єдність одноманітного, а як про єдність різноманітного, коли у межах однієї держави – України, та єдиної спільноти, що поєднана високим іменем «Український народ», співіснують і самостійно розвиваються різні регіони, різні культурні, етнічні, релігійні спільноти людей, яких об'єднують спільна історія, культура, побут, традиції, мовна ідентичність, бачення і розуміння найважливіших регіональних проблем та орієнтирів регіонального розвитку у межах цілісної і неподільної, суверенної і незалежної, але такої, що не ігнорує різноманітності регіонів, України. Принагідно зауважимо, що значною мірою саме у цьому сенсі федералізм сприймається у сучасній державно-правовій думці, коли він тлумачиться як одна з форм організації багатоскладових суспільств. Зокрема, про це пишуть Вільям Лівінгстон та Аренд Лейпхарт, описуючи федералізм як специфічну форму збереження автономії при забезпеченні сталої взаємодії сегментів багатоскладового суспільства, або ж як форму консоціативності сучасного суспільства. Щодо останнього не можна не згадати роботу В. Лівінгстона «Федералізм і конституційні зміни», в якій фактично аналізується федеральна держава не стільки як сукупність інститутів та процедур, чия діяльність жорстко регламентована законом, скільки як процес, у якому різноманітні елементи, що утворюють федеральну державу, інтегруються та взаємно визнають власні відмінності [4]. Подібно А. Лейп-

харт розглядав федералізм як форму інтеграції різноманітних суспільних сегментів багатоскладового суспільства [5]. В основі такого федералізму може лежати територіальний, етнічний або інший принцип, але у будь-якому разі він покликаний забезпечити органічний синтез єдності та різноманітності.

Не намагаючись обґрунтувати політичну очевидність і граничну конституційну потребу збереження цілісності України саме як єдності різноманітного, варто звернутися до розробки конституційної моделі нового державно-територіального устрою, яка б органічно поєднувала у собі як неупереджений аналіз історичного конституційного досвіду України, так і об'єктивне та раціонально обґрунтоване бачення конституційних перспектив її федеративного устрою. Особливого значення відповідь на це питання набуває з огляду на перспективи розробки нової Конституції України, потреба у якій зумовлюється навіть не стільки недосконалістю Конституції 1996 р., або ж половинчастістю конституційної реформи 2004 р., скільки граничним падінням рівня легітимності чинної Конституції України. До речі, у цьому контексті слід визнати, що закладений у реформу 2004 р. потенціал парламентсько-президентської республіки так і не було реалізовано через спотворення механізмів формування відповідальної та стабільної більшості, яка б об'єктивно відображала ті інтереси громадян, які було артикульовані під час виборів шляхом голосування за ту чи іншу політичну партію. Справді, наскільки правильно вважати Конституцією документ, який фактично октройовано суспільству одним з органів

державної влади – я маю на увазі Конституційний Суд України? Фактично легітимність чинної Конституції як у власне юридичному, так і у суспільно-політичному сенсі, є мінімальною. Звідси виникає необхідність не тільки зміни такої ситуації, а й одночасно відкривається можливість доктринального удосконалення тієї конституційної конструкції публічної влади, форми держави, механізмів її взаємозв'язку з громадянським суспільством, яка повинна бути закладена на рівні Конституції України як Основного Закону. Здебільшого нині суперечки ведуться стосовно того, якою має бути форма правління в Україні: парламентською, президентською, змішаною. Насправді подібні дебати та дискусії не припинялись ніколи, змінювався лише рівень їх конфліктності та інтенсивності. Хоча, як правило, позиції учасників цих дискусій змінювались разом зі зміною їх становища у владних структурах, у результаті чого палкі прихильники парламентаризму дуже швидко перетворювались на адептів «сильної президентської республіки» разом із набуттям їх представником символів президентської влади в Україні, і навпаки. Але за цими суперечками щодо форми державного правління поступово відходили на другий план не менш важливі питання щодо форми державного устрою. До певної міри це можна пояснити тим, що у переважній більшості питань про унітарний або федеративний устрій України зводилося до суперечки про національну єдність і сепаратизм, коли всі позитиви першої позиції пов'язувались із принципом унітарності територіальної організації України, а всі негативи другої –

з ідеями федералізму. Дійсно, поняття «федералізм» сприймається багатьма як зазіхання на територіальну цілісність та незалежність Української держави, коли проводиться чітка паралель між такими поняттями, як «федералізм – регіоналізм – сепаратизм». При цьому, що правда, навіть на науково-теоретичному рівні воліють, так би мовити, «забувати», що етимологічно поняття федералізм означало союз, що має своєю основою соціальні, а не регіональні фактори. Зокрема, коли Йоханес Альтузій писав про федеративну теорію народного суверенітету, він мав на увазі перш за все у певний спосіб організовану систему союзів між різними соціальними групами, які на різних рівнях шляхом довірливих відносин утворюють нові формації. У цьому сенсі федерація – це не стільки засіб територіальної організації держави, скільки специфічні відносини, які засновуються на ідеї суспільного договору, що спрямовуються на забезпечення інтеграції суспільства. Так само доволі часто у сучасній конституційній практиці незалежної України замовчуються ліберальні основи розвитку теорії федералізму, хоча історично вона завжди була пов'язана з ідеєю розширення прав особистості та надання їй необхідних гарантій вільного розвитку. Все це породило ідею федерації як системи «вертикального лібералізму», коли регіональні спільноти розвиваються як самостійні політико-адміністративні суб'єкти, що мають можливість швидше та ефективніше адаптуватися до загальних потреб громадян того чи іншого регіону, тієї чи іншої соціальної групи, але при цьому є інтегрованими у загальну державну формацію. Хоча, на-

справді, перші федерації виникли задовго до самого лібералізму: зокрема можна згадати «Вічний союз» трьох швейцарських кантонів 1291 р. або Утрехтську унію 1579 р.

Поширена у сучасній суспільній свідомості в Україні ідея про те, що «федеративна держава – це зло, а унітарна держава – добро», є некоректною, адже наразі з-поміж федеративних держав можна назвати Мексику, Австрію, Німеччину, Аргентину, Бразилію, Австралію та інші, які зарекомендували себе не лише як успішні й достатньою мірою розвинені держави, у тому числі й з позицій рівня розвитку демократії та демократичних інститутів, а й як потужні гравці на глобальній світовій політичній та економічній арені, що виробляють значну частину загального валового продукту. У цьому сенсі суто кількісне порівняння федеративних та унітарних держав жодним чином не може вважатися потужним аргументом на користь останніх.

Більше того, як зазначає відомий російський конституціоналіст В. Чиркін, у ХХ ст. загальний вектор розвитку держав світу йшов саме у напрямі зростання кількості федеративних держав [6, с. 183]. Звісно, той факт, що наприклад США, Росія або Канада є федераціями, і що ці держави успішно розвиваються не як конгломерати окремих федеративних одиниць (земель, штатів, провінцій тощо), а саме як цілісні, незалежні, сильні й суверенні країни ще не означає того, що й Україна повинна йти подібним шляхом. З погляду розробки доктринальної моделі побудови федеративної держави, успішність одних федерацій ще не може служити аргументом на користь доцільності запровадження на

конституційному рівні федеративної моделі в інших державах. Утім це все ж таки дає підстави для більш виваженого ставлення до питання про конституційне переосмислення моделі державно-територіального устрою України, яке має спиратися на неупереджений, детальний і мінімально емоційний конституційний аналіз всіх тих механізмів та засобів, які можуть реально сприяти вирішенню всіх тих питань, що стояли перед Україною вчора і сьогодні.

Одним із перших власне теоретично-наукових аргументів на користь федеративного устрою України, який неодноразово висувався протягом останніх десяти років чи навіть більше, була згадка про культурні відмінності між західними та східними областями України. Зараз не варто відтворювати всі ці положення про різну конфесійну приналежність, орієнтацію на Європу або Росію, домінування української або російської мови тощо, оскільки вони і без того є добре всім відомими, а взагалі не з них слід починати. Так само не є вирішальним аргументом і історичне згадування про належність тих чи інших територій України різним державам, що начебто сприяло виробленню різних типів ментальності, а отже, й диференціацію правових, державницьких і взагалі – соціальних традицій. На відміну від цього, якщо виходити з настанови на побудови доктринальної конституційної моделі федеративної держави, на наше переконання, слід звернути увагу насамперед на питання організації і закономірності розвитку державної влади. Відомо, що кожний новий президент в Україні завжди прагнув сконцентрувати у своїх руках якомога біль-

ше повноважень центральної влади. Комусь це вдавалось краще, комусь – гірше, але сама тенденція чи то у формі бажання, чи то у формі реальних дій існувала завжди. Як наслідок станом на середину 2013 р. маємо надмірну централізацію влади, коли всі рішення приймаються не просто в абстрактному центрі. З цього погляду, проблема розвитку регіонів України – це не проблема тих чи інших політичних еліт, а проблема інституціональна, яка має вирішуватись через такі ефективні механізми, які б убезпечили ці регіони від будь-яких політичних потрясінь, що від виборів до виборів відбуваються в Україні. Тобто насправді питання про державно-територіальний устрій є не стільки політичним, скільки доктринальним і стосується не політичного, а насамперед доктринально-конституційного вибору, який має свідомо зробити і держава, і громадянське суспільство. Як засвідчує світова практика, одним із засобів інституціонального розв'язання цієї проблеми у конституційній площині є процес федералізації, оскільки федералізм – це насамперед фінансова незалежність регіонів, місцеве самоврядування, незалежне від центрального уряду, коли керівники місцевої влади обираються на місцевих виборах і несуть чітку і зрозумілу відповідальність перед ними, оскільки разом із нею вони набувають достатньо інструментів та ресурсів для забезпечення розвитку цих регіонів. Як зазначає Р. Хакімов, федералізм дозволяє створити таку систему збалансованої взаємодії декількох центрів у межах однієї держави, між якими розподілена влада і які можуть діяти самостійно [7, с. 29].

Отже, говорячи про федеративну Україну, які саме аргументи можуть бути віднесені на користь цієї доктринальної моделі?

Теоретично їх можна розподілити на дві основні групи. З одного боку, вивчення досвіду федералізму в інших державах, який засвідчує, що федералізм сприяє: а) підвищенню урядової відповідальності, оскільки місцеві уряди мають можливість розробляти місцеву політику, яка максимально наближена до інтересів громадян; б) прозору і чіткому розподілу відповідальності на різних рівнях системи державної влади; в) формуванню інституту загальнонаціонального арбітражу на базі національного уряду, який може допомагати у разі виникнення суперечностей між регіонами; г) розвиткові партійної системи, оскільки політичні партії отримують більше можливостей для реалізації своєї діяльності, адже неможливість їх виходу на загальнонаціональний рівень не є перешкодою до їх широкого представництва на рівні суб'єктів федерації; д) закріпленню принципів децентралізації влади і убезпеченню від надмірної її централізації, які вже не залежать від політичної (корпоративної) волі тих чи інших політичних еліт, що змінюють одна одну на політичному Олімпі, а нормативно встановлюються на конституційному рівні та забезпечуються відповідною системою гарантій, механізмів та інститутів; е) створенню умов для природного розвитку багатоманітності в усіх її проявах – культурному, мовному тощо, а отже, й зміцненню демократії, позаяк сучасна демократія є за визначенням плюралістичною. Навіть якщо консти-

туційне запровадження доктринальних ідей федералізму у державотворчу практику України дозволить реалізувати лише перелічені цілі, то все одно ця модель заслуговує на безумовну увагу. Утім, насправді, варто вказати на ще одну групу аргументів, які мають вже власне національний характер і стосуються специфіки державного і національного розвитку самої України.

Перш за все федералізація України дозволить розв'язати ті проблеми, які не може вирішити просте поглиблення начал самоврядування. Відомо, що порівняно із самоврядуванням, яке тлумачиться переважно у соціально-економічній площині, доктринальне поняття федералізації має ще й вагому політичну складову свого змісту. На перший погляд, ці два аспекти можна легко розвести. Умовно кажучи: направо – соціально-економічні відносини, наліво – федералізм. Однак на практиці, коли йдеться про реальний конституційний розвиток, це зробити вкрай складно і практично неможливо, оскільки як соціально-економічна складова буде завжди впливати на політичні відносини, так і навпаки – політичні відносини істотним чином впливатимуть на соціально-економічний розвиток. У цьому сенсі, не маючи відповідної федеративно-політичної основи на регіональному рівні не лише складно, а часто – просто неможливо вирішувати завдання соціально-економічного, промислового, культурного, екологічного, інформаційного розвитку. Таким чином, кажучи про конституційну федеративно-політичну основу самостійності регіонів України, мається на увазі не їх прагнення отримати політичну незалежність

і тим самим зруйнувати цілісність державної влади та цілісність країни, а винятково про використання наданих федералізацією політичних засобів та інструментів для вирішення проблем соціального, економічного, культурного, екологічного розвитку. У цьому плані не слід удавати, що федералізм це синонім самоврядування. Подібна аргументація не лише надто вразлива в доктринальному плані, а й хибна за своєю суттю. Варто відверто визнати незаперечну політичну складову доктринального змісту поняття федералізму, але при цьому правильно її витлумачити. Дійсно, чому певна політична самостійність має обов'язково сприйматись як загроза національній єдності? Якщо вона не стала такою у США, Австрії або Німеччині, то є всі підстави сподіватись, що за умов розробки і запровадження дієвих конституційно-правових механізмів, які б поставили надійні перешкоди будь-яким проявам сепаратизму, такого не станеться і в Україні.

По-друге, не можна не помічати того, що сьогоднішня унітарна і незалежна Україна є до певної міри навіть більш роз'єднаною, ніж вона була за радянських часів. Звісно, значна частка провини за це лежить насамперед на тих політичних елітах, що перебували при владі починаючи з 90-х років ХХ ст., які намагались штучно уніфікувати громадян України незалежно від їх етнічної приналежності, а також мовних, культурних та освітніх традицій, створивши неприродне для будь-якого суспільства утворення, де кожен регіон живе і розвивається сам по собі, не відчуваючи при цьому єдності з іншими, не усвідомлюючи нерозривність істо-

ричної і державної долі всієї України на Сході, Заході, Півночі та Півдні, не реалізуючи це духовне єднання з іншими у повсякденному житті і практиці. Тому, цілком очевидно, що спробувавши шлях уніфікації українського народу та Української держави, який виявився не лише неефективним, а й деструктивним, варто звернутися до іншого способу об'єднання, яким є федералізація і пов'язане з нею запровадження доктринальної моделі побудови федеративної держави. Це дозволить не лише зберегти природну і притаманну Україні різноманітність культурного, релігійного, економічного життя, а й об'єднати державу на основі взаємної толерантності, спільних державних цінностей та цілей. Недарма, як пише Д. Дж. Елейзер, федералізм – це засіб поєднання різнорідних частин, які мають споріднену політичну культуру за високого рівня асоціювання суспільних відносин [8, с. 106–115]. Водночас притаманна федерації конкурентність регіонів дозволяє надати суспільним відносинам у всіх сферах (насамперед в економічній) необхідних у сучасних умовах динамізму, відкритості, гнучкості та адаптивності.

До речі, у цьому ж контексті слід згадати й про ще одну гранично важливу властивість федеративної організації та функціонування федеративних держав. Йдеться про те, що федералізм – це, насправді, процес формування певної політичної і правової доктрини як публічно-владних, так і суспільних відносин у цілому, всередині держави. Утім ця доктрина докорінно відрізняється від того, що описується класичним поняттям доктрини як сукупності певних непокитних, імперативних та максималь-

но універсальних положень парадигмального характеру, що визначають розвиток суспільного і державного життя. Як зазначає П. Рассел у своїй статті «Майбуття Європи в еру федералізму», сучасний федералізм – це така модель розвитку, політичної поведінки та взаємодії всередині країни, яка, будучи проникнута спільним «федеративним духом», тим не менш не нав'язує жодної доктринальної жорсткості, заперечує фундаменталізм [9, с. 12]. З цього погляду, федерація – це не лише «складна форма територіальної організації публічної влади» [10, с. 408], а й складний процес формування та розвитку «федеративного духу», який здатний об'єднати в органічну цілісність об'єктивну різноманітність та поліморфність суспільних відносин, що притаманні різним частинам країни, різним регіонам, різним рівням функціонування публічної влади. Такий «федеративний дух» не лише об'єднує країну, а й дозволяє їй ефективно вирішувати внутрішні проблеми, уникати жорстких форм конфліктів та внутрішнього протистояння. Причому, було б помилковим сприймати зазначене поняття «федеративного духу» винятково як певну абстракцію. Насправді, воно імпліцитно міститься у законодавстві багатьох федеративних держав. Скажімо, у Конституції Бельгії вказується на дух «вірності федерації», яким мають бути проникнуті дії усіх регіонів та частин держави. Поняття «вірності федерації» вже тривалий час сприймаються у Німеччині як один із базисних правових принципів конституційного регулювання відносин між федерацією та землями. Тобто йдеться не лише про неутру-

чання, а й про цілий ряд зобов'язань позитивного характеру, які унеможливають подальшу фрагментацію федерації та втрату єдності держави.

Таким чином, звертаючись до майбутніх перспектив конституційного переосмислення державного розвитку України, слід визнати об'єктивну потребу розробки нової моделі визначення конституційних основ державного устрою країни у напрямі запровадження федеративних основ її організації і функціонування. Зрозуміло, що встановлення федерації не є виключно юридичним актом – подібне нормативістське сприйняття процесу запровадження федеративних основ урядування є скоріше шкідливим, аніж корисним явищем. Швидше за все – це складний і тривалий процес адекватного усвідомлення сутності та необхідності цієї док-

тринальної моделі у суспільній свідомості українців, формування і посилення суспільного консенсусу щодо принципів, цінностей та інститутів федералізму, визрівання і поширення федеративної політичної культури, становлення єдиної у своїй різноманітності української «федеральної нації». Тому сучасна конституційна робота в частині розробки і запровадження моделей побудови федеративної держави – це не просто зважування різних альтернатив, одні з яких можуть «подобатись» або «не подобатись», а об'єктивна оцінка сьогодення і пов'язане з нею ґрунтовне наукове вивчення та практичне запровадження у державотворчу практику тих потенційних переваг, які несе в собі ідея федералізації та модель федеративного конституційного державно-територіального устрою для України.

Список використаної літератури

1. Авер'янов В. Б. Вибрані наукові праці / В. Б. Авер'янов ; за заг. ред. Ю. С. Шемшученка, О. Ф. Андрійко. – К. : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2011. – 448 с.
2. Дюгі Л. Конституційне право : Загальна теорія держави / Л. Дюгі. – О. : Юрид. л-ра, 2005.
3. Скрипнюк О. В. Курс сучасного конституційного права : акад. видання / О. В. Скрипнюк. – Х. : Право, 2009. – 466 с.
4. Livingston W. Federalism and Constitutional Change / W. Livingston. – Oxford : Oxford University Press, 1956.
5. Лейпхарт А. Демократия в многосоставных обществах: Сравнительное исследование / А. Лейпхарт. – М. : Аспект Пресс, 1997.
6. Чиркин В. Е. Конституционное право зарубежных стран / В. Е. Чиркин. – М. : Юристъ, 2001. – 600 с.
7. Федерализм: российское и международное измерение / под ред. Р. Хакимова. – Казань : Изд-во Ин-та истории АН РТ, 2004. – 224 с.
8. Элейзер Д. Дж. Сравнительный федерализм / Д. Дж. Элейзер // Полис. – 1995. – № 5. – С. 106 – 115.
9. Russel P. H. The Future of Europe in the Era of Federalism / P. H. Russel // The Changing Faces of Federalism: Institutional Reconfiguration in Europe from East to West / Ed. by S. Ortino. – Manchester : Manchester University Press, 2005.
10. Конституция в XXI веке: сравнительно-правовое исследование: монография / отв. ред. В. Е. Чиркин. – М. : Норма; ИНФРА-М, 2011. – 656 с.

Стаття надійшла до редколегії 28.05.2013.

Медведчук В. Государствообразующий потенциал федеративной трансформации Украины: конституционно-правовые аспекты

В статье исследуются государствообразующие перспективы конституционно-правового и политического развития Украины в части введения федеративной формы государственно-территориального устройства. Автор анализирует основные свойства, принципы и модели современного федерализма, а также его потенциал для решения наиболее актуальных проблем организации и функционирования публичной власти в Украине. Аргументируется связь между федеративной политической и правовой культурой и развитием гражданского общества.

Ключевые слова: Украинское государство, гражданское общество, федерализм, конституционный строй, конституционный процесс, федеративная политическая культура.

Medvedchuk V. The state-constituent potential of Ukraine's federal transformation: constitutional-and-legal aspects

The article investigates the state-forming prospects of constitutional and political development of Ukraine regarding the implementation of the federal form of state-territorial organization. The author analyzes the main features, principles and models of modern federalism, as well as its capacity to solve the most pressing problems of the organization and functioning of public authorities in Ukraine. The relationship between the federal political and legal culture and the development of civil society is argued.

Keywords: Ukrainian state, civil society, federalism, constitutional order, constitutional process, federal political culture.